

ԻՆՏԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվանը 6 ռուբլ:
Լուսանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի վարկաբանական միջոցները:

Օտարաբարացիները գինում են ուղղակի:
Тифлисе. Редакция „Мусах“

ՄԱՍԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և սոս օրերէն):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խաբարանչու բառին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

Ինչ կանէ թիւրքիսը:—Եւրոպայի տեսու-
թիւնը: Նամակ Բաթումից: Նամակ Զամախուց:
Նամակ Խմբագրին: Նամակ Զամախուց: Կայարա-
նից: Ներքին լուրեր: Արտաքին տեսու-
թիւնը: Ֆրանսիա: Աֆղանիստան: Ներսէս պատ-
րարքի թանաւորները: ՎՄՀ-ի հեռագիրները:—
Յայտարարութիւնները: Բաժանորդական: Հայ-
րենասէր տիկին:

ԻՆՉ ԿԱՆԵ ԹԻՒՐԳԻԱՆ

Մենք հաղորդած էինք «Մա-
կի» շաբաթվայ համարում այն
լուրը, որ թիւրքաց Հայաստա-
նում երեւցան հայերի զինաւոր-
ված խումբեր, որոնք սկսեցին յա-
նուն ազգային վրէժխնդրութեան
յարձակումներ գործել Հայաս-
տանի քրիւղերի դէմ:

Մինչև այժմ քրիւղերը և չե-
քեզները անպատիժ յարձակվում
էին թիւրքաց Հայաստանի հայոց
գլխերի վրա, կողոպտում, սպա-

նում էին հայերին, այրում, ոչ-
չացնում էին հայոց գիւղերը:

Թիւրքաց կառավարութիւնը ո-
չինչ չէր անում որպէս զի զսպի
այդ հարստահարութիւնները, ընդ-
հակառակն, հաւատացնում են, որ
զաղտնի կերպով քաջալերում,
վարձատրում էր կողոպտիչ քիւր-
ղերին և չէրքեզներին, իրան
հաստատու նպատակ դրած լինելով
Ջնջել Հայաստանի հայ ազգա-
բնակութիւնը:

Թիւրքաց կառավարութիւնը
այդպէս վարվելով արդարացնում
էր իրան Լաւրոպայի սուլն ասե-
լով որ անգոր է, ոյժ չունի քիւր-
ղերին և նրանց նման աւազակ-
ներին զսպելու: Այժմ, երբ գէնք
կողոպտիչ ոչ թէ քիւրղերն ու
չէրքեզներն են, ոչ թէ մահմե-
տականներն են, այլ հայերն
են,— տեսնենք արդեօք ինչպէս կը

վերաբերվի Բ. Դուռը դէպի այդ
զինաւորված խումբերը: Արդեօք
նա նոյնպէս իրան թոյլ անգոր
կը զգայ այդ շարժումը զսպելու,
թէ երբ որ հարցը քրիստոնէայ
զինաւորված խմբերի է վերաբեր-
վում, թիւրքաց կառավարութիւ-
նը բաւական ոյժ կունենայ այդ
ապստամբներին զսպելու համար:

Այն ժամանակ պարզ կերևայ
թիւրքաց կառավարութեան կող-
մնապահութիւնը և նրա նենդա-
ւոր ընթացքը:

Մինչև որ քիւրղերը և չե-
քեզները յարձակվում էին հայերի
վրա, օսմանեան կառավարութիւնը
այդ յարձակումները չէր համա-
րում կառավարութեան դէմ ա-
պստամբական շարժում, այլ միայն
ներքին խռովութիւն, ներքին աւա-
զակութիւն: Բայց եթէ այժմ
թիւրքաց կառավարութիւնը փոքր

կողարկի հայոց զինաւորված խում-
բերի դէմ, գործնով կապացուցա-
նի որ թոյլ չէ եղել երկրի ա-
ւազակներին զսպելու համար, դո-
ւանով կապացուցանի, որ այն,
ինչ որ իր հպատակ մահմետա-
կաններին է թոյլ տուած, քրիս-
տոնէայ հպատակներին թոյլ տը-
ւած չէ, գործնով կապացուցանի
որ քիւրղ ու չէրքեզ աւազակները
իրան, կառավարութեան զաղտնի
թոյլութեամբ էին գործում հա-
յերի դէմ:

Այժմ կը սպասենք և կը տես-
նենք ինչ գիւրք կը բռնի թիւրքաց
կառավարութիւնը հայոց զինաւոր-
ված խմբերի վերաբերութեամբ:

Գ. Ա.

ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐ ՏԻԿԻՆ

III

Համարեա երկու տարի անցել էր պատերազ-
մից:

Գազանական, կատաղի յաղթութեան չորսիւ,
հոգեով գաղղիական Ալզարը դարձաւ գերմանա-
կան երկիր:

Գարշելի յաղթողը ի շար գործ զրեց իր ոյժը,
ստիպելով իր նոր հպատակներին, ընտրութիւն
անել կամ մնալ ֆրանսիացի և հեռանալ Ալզարից,
կամ դառնալ գերմանացի և մնալ այնտեղ:

Տիկին Ժերարը աւելի ֆրանսիական է, քան ալ-
գաւառի: Երբէք նա պիտի մնայ իրենում չէ. եր-
բէք նա այդ առիթն անունը չէ կրելու:

Հարկաւ, ասում էր նա, Ալզարում պիտի մնան
մի քանի ֆրանսիացիք, որ Ալզարը լինի Պրուսիայի
կողքին կպած մի աւելորդ մարմին, որպէս զի,
վրէժխնդրութեան օրը բոլոր ալգաւազիք վերկենան
ձեռքի դէմ, Բայց ես չեմ կարող մնալ, որովհե-
տե չեմ կարողանալ առնել թիւրքաց թագցին:

Նա ուրեմն կը թողնի իր հաստակները: Նա
կը ծախի այն հողը, որ ծախել է քսան տարի
շարունակ, այն ծառերը, որ տնկել է, այն դաշ-
տերը, որ բեղմնավորել է այնքան դժուարու-
թեամբ: Նորա կարծիքով, այն գեղեցիկ հովիտը
զարհուրելի էր այն օրուանից, երբ նա պրուսա-
կան հող էր դարձել: Նա չէր կարող այնտեղ բը-
նակվել, այնտեղ ապրել: Նա մանաւանդ, նա լի
էր իր գաւառիկների յիշատակներով, որոնցից չէր
մնացել և ոչ միքն:

1872 թվականի հոկտեմբեր ամսվայ առաջի
օրերն էր:

Այն զատակները, որ երբեմն այնպէս հաճա-
կան էր, որի խորհրդաւոր բաղդաւորութիւնը
ձանկեւած էր նրա բարձր ծառերի տակը, մնացել
էր այնպէս, ինչպէս էր պատերազմի միւս օրը:
Նա միայն ներկայացնում էր աւերակների և ան-
կարգութիւնների մի տեսարան:

Այնպէս հայրենասէր տիկինը, իր հեռանալը
աչքի առաւ ունենալով, չուզեց ոչինչ նորոգել:
Քանզի կտորը թեքված էր: Կիսաւեր պա-
տեհի միջից երևում էր տան ներքը:
Հաւանաբար գաւառիկ էր: Ալզարը ժամանակ առ

ժամանակ արձակում էր իր տնուր աղաղակը
այդ խորին լուռութեան մէջ:

Դաղկանոցը անբաժնէ էր:
Տիկին Ժերարը մի ծեր պատանորի օգնու-
թեամբ, գնալով պատերազմի տեղեր էր տես-
նում:

Նա հաւաքել էր ամբարանոցում այն կարասիքը,
իրեղանքները, որ հրեւեհից ազատված էին, որով-
հետեւ դատակերտի միայն կէտն էր ոչնչացած:

Ինչպիսի փոփոխութիւն էր նկատվում այն
դէպքի վրա, որ առաջ այնպէս պարզ և դեղատե-
սիլ էր:

Նորա հայեացքը մտաւ էր և վայրենի: Երբեմն
թուում էր, որ պահպանել է զարհուրանքի արտա-
յայտութիւն:

Առաջվայ պարզ և հանգիստ ձևով վրա
նկատելի էր մի խորին, վատկիւր կենդիւ:

Ինքանի երկու կողմը տարածված էր դառնու-
թեամբ և տանջանքով լի մի գիծ:

Այնուամենայնիւ, քաջ կենը այնքան վշտերից
ընկճված չէր:

Ընդհակառակը, կարծես թէ, նորա մէջքը ա-
ւելի ուղիղ ձև էր ստացել և նորա պարանոցը
ազնիւ և վառ զրեք էր պահպանում, որ ցոյց
էր տալիս այդ անվերջ կենդանութեան:

Երեկոյ էր: Երկրեքը մութագոյն էր: Անձրեք
անդադար գալիս էր փայլիւն տատկի փշուռ էր:
Ձր նայելով դուռն, դռները դարձում էին:

Ո՞վ կարող էր, արդեօք, զաւ աւերված դա-
տակերտը այսպէս ուշ:

— Բայց, Զոլտեփ, ասաց տ. Ժերարը:
Յովսէփը բացեց:

Մի չեկ մարդ ներս մտաւ չէլքից:
— Տիկին Ժերար, բացականչեց նա:

Եւ նա մտնելով, ձեռները մեկնած, որ նորան
համբուրէ:

Բայց տ. Ժերարը իր հոգեւոր, սրանցիկ հայեաց-
քով կանգնեցրեց նորան իր տեղը:

— Ի՞նչու էք եկել, հարցրեց նա:
— Ես եկել եմ պահանջելու ձեր խոտմուկը:
— Ի՞նչ խոտմուկ:

— Բայց կրիստիան ինձ կը ծանաչի,— կրիստի-
անն շարունակում է ինձ սիրել, ես հաւատացած
եմ: Կրիստիան. որտեղ է կրիստիան:

— Գուք կամենում էք նորան տեսնել:
— Օհ, այո, իսկպէս: Ես չեմ դադարել նորան
սիրելուց, միշտ մտածել եմ նորա մասին, թէ և նա
իմ նամակներն պատասխան չէ տուել: Նայեցէք,
իմ կուրծքի վրա ունեմ նորա թանգագին պատ-
կերը և ահա այս fergiss mein nicht, որ ինձ
տուեց իմ գնալու օրը:

— Դատ լաւ: Գուք նորան կը տեսնէք, եկէք:
Նա բացեց ամբարանոցի փոքրիկ դուռը:

Եւ մի միջին տեղ, ուր կար Ֆորլիչը նկատեց
մետաղեայ երեք երկայն, մուգուկներ: Նոյնից
մէկի վրա դրած էր սպիտակ, թառամած վար-
դերից չինած մի պտակ: Այդ երեք զաղաղների
առջևը մի լալաղներ էր վառվում:

— Բայց կրիստիան, ես չեմ տեսնում կրիստիան-
ին, վախեցած և խեղդած ձայնով բացականչեց
երկատապը:

— Նա այնտեղ է, ասաց տ. Ժերարը, ցոյց տա-
լով այն զաղաղը, որի վրա դրած էր պտակը: Նա
ձեռք սրում էր, բայց իր երկիւրը աւելի հաւաքա-
սեց ձեռքերից: Նա գործնից մտաւ: Իսկ ես բազ-
դաւոր եմ նրան մեռած տեսնել, քան մի գերմա-
նացու տուած: Հասկանում էք, կար Ֆորլիչ:

Կարողեք հեկեկալով ծուղի չորեք իր հարմա-
ցուի զաղաղի առջևը:

— Իմ չորս երեխայքս մեռան, խուլ և զոգոջուն
ձայնով շարունակեց տիկինը: Գերմանացիք սպա-
նեցին նրանց: Բայց բաւական չէր նրանց համար,
որ որդիներն խեղին, նրանք զոգացան և իմ
հայրենիքս, այն հողը, որտեղ թաղված են նախ-
նիքներս, որտեղ ես ծնվել եմ, որտեղ ես ապրել
եմ և որտեղ յոյս ունեի մեռնելու: Այժմ այն ես
չեմ կամենում, որ կրիստիան ամուսնանայ գեր-
մանացու հետ, այլ ես չեմ կամենում, որ նրա փո-
ղին հանգիստնայ պրուսական հողի վրա: Այո եր-
կորդ զաղաղը պարունակում է իմ խեղճ Ֆորանցի
մնացորդը. այս միւսը իմ ամուսնի ոսկորներից
եւս պիտի տանեմ ինձ հետ այս սուրբ մասունք-
ները:*)

Կարողեք հեկեկալով ծուղի չորեք իր հարմա-
ցուի զաղաղի առջևը:

— Իմ չորս երեխայքս մեռան, խուլ և զոգոջուն
ձայնով շարունակեց տիկինը: Գերմանացիք սպա-
նեցին նրանց: Բայց բաւական չէր նրանց համար,
որ որդիներն խեղին, նրանք զոգացան և իմ
հայրենիքս, այն հողը, որտեղ թաղված են նախ-
նիքներս, որտեղ ես ծնվել եմ, որտեղ ես ապրել
եմ և որտեղ յոյս ունեի մեռնելու: Այժմ այն ես
չեմ կամենում, որ կրիստիան ամուսնանայ գեր-
մանացու հետ, այլ ես չեմ կամենում, որ նրա փո-
ղին հանգիստնայ պրուսական հողի վրա: Այո եր-
կորդ զաղաղը պարունակում է իմ խեղճ Ֆորանցի
մնացորդը. այս միւսը իմ ամուսնի ոսկորներից
եւս պիտի տանեմ ինձ հետ այս սուրբ մասունք-
ները:*)

Կարողեք հեկեկալով ծուղի չորեք իր հարմա-
ցուի զաղաղի առջևը:

— Իմ չորս երեխայքս մեռան, խուլ և զոգոջուն
ձայնով շարունակեց տիկինը: Գերմանացիք սպա-
նեցին նրանց: Բայց բաւական չէր նրանց համար,
որ որդիներն խեղին, նրանք զոգացան և իմ
հայրենիքս, այն հողը, որտեղ թաղված են նախ-
նիքներս, որտեղ ես ծնվել եմ, որտեղ ես ապրել
եմ և որտեղ յոյս ունեի մեռնելու: Այժմ այն ես
չեմ կամենում, որ կրիստիան ամուսնանայ գեր-
մանացու հետ, այլ ես չեմ կամենում, որ նրա փո-
ղին հանգիստնայ պրուսական հողի վրա: Այո եր-
կորդ զաղաղը պարունակում է իմ խեղճ Ֆորանցի
մնացորդը. այս միւսը իմ ամուսնի ոսկորներից
եւս պիտի տանեմ ինձ հետ այս սուրբ մասունք-
ները:*)

Կարողեք հեկեկալով ծուղի չորեք իր հարմա-
ցուի զաղաղի առջևը:

— Իմ չորս երեխայքս մեռան, խուլ և զոգոջուն
ձայնով շարունակեց տիկինը: Գերմանացիք սպա-
նեցին նրանց: Բայց բաւական չէր նրանց համար,
որ որդիներն խեղին, նրանք զոգացան և իմ
հայրենիքս, այն հողը, որտեղ թաղված են նախ-
նիքներս, որտեղ ես ծնվել եմ, որտեղ ես ապրել
եմ և որտեղ յոյս ունեի մեռնելու: Այժմ այն ես
չեմ կամենում, որ կրիստիան ամուսնանայ գեր-
մանացու հետ, այլ ես չեմ կամենում, որ նրա փո-
ղին հանգիստնայ պրուսական հողի վրա: Այո եր-
կորդ զաղաղը պարունակում է իմ խեղճ Ֆորանցի
մնացորդը. այս միւսը իմ ամուսնի ոսկորներից
եւս պիտի տանեմ ինձ հետ այս սուրբ մասունք-
ները:*)

Կարողեք հեկեկալով ծուղի չորեք իր հարմա-
ցուի զաղաղի առջևը:

— Իմ չորս երեխայքս մեռան, խուլ և զոգոջուն
ձայնով շարունակեց տիկինը: Գերմանացիք սպա-
նեցին նրանց: Բայց բաւական չէր նրանց համար,
որ որդիներն խեղին, նրանք զոգացան և իմ
հայրենիքս, այն հողը, որտեղ թաղված են նախ-
նիքներս, որտեղ ես ծնվել եմ, որտեղ ես ապրել
եմ և որտեղ յոյս ունեի մեռնելու: Այժմ այն ես
չեմ կամենում, որ կրիստիան ամուսնանայ գեր-
մանացու հետ, այլ ես չեմ կամենում, որ նրա փո-
ղին հանգիստնայ պրուսական հողի վրա: Այո եր-
կորդ զաղաղը պարունակում է իմ խեղճ Ֆորանցի
մնացորդը. այս միւսը իմ ամուսնի ոսկորներից
եւս պիտի տանեմ ինձ հետ այս սուրբ մասունք-
ները:*)

Ինչ որ կը վերաբերի իմ մնացած երկու գա-
ւառներին, որոնց մարմինը ես չը կարողացայ զըտ-
նել, թող նրանց արիւնը սրովի նրանց վրա, ո-
րոնք թափեցին նրան: Թող իմ աղաւանդ հայրե-
նիքում մնացած նրանց ստուերները յայտնվի մի
վրիժահան:

Կարողեք վերկացաւ: Տիկին Ժերարն լսելով,
նա շատ շփոթված էր երևում:

Երբ նա իրաւունք ունէր ասել Պրուսիան, ա-
սաց նա,— ես ևս ձեզ պէս ասում եմ նրան: Ես
ասում եմ նրան նրա վախառնութեան, նրա յա-
փաւակաւորութեան, նրա չարագործութեան հա-
մար: Մենք, վերտեմբերցիներս, արդեօք զոհված
մոլորութեան չենք: Բոլոր գերմանացիք, տիկին, պը-
րուսացիք չեն: Գերմանիայում ահագին կուսակցու-
թիւններ կան, որ պատրաստ են Պրուսիայի առեւի
լուծից ազատվելու: Եւ երբ արդարադատութեան
օրը կը մօտենայ, այն սարսափելի օրը, երբ Ալ-
զարը կապտամբով, եւ կը լինեմ, եւ ես այն վրի-
ժահանների մէջ, որոնց դուք փափաղում էք, եւ
երդվում եմ կրիստիանի դիակի վրա: Այժմ թոյլ
կը տաք ինձ, ձեզ մայր կանչելու:

Լսելով Կարլոսի այդպէս լուսնիւ, Ժերարը ըզ-
գաց մի վախիկեան իր առնելութեան նուազումը:
Նրա դէպքը փոխվեց և նրա մեղմացած աչքերից
արտառուքներ թափվեցան:

Այդ առաջին արտառուքներն էին, որ նա թա-
փեց իր որդիների մահից և հայրենիքի դժբաղդու-
թիւնից յետոյ:

Կարողեք կարծեց, որ յաղթել է: Նա կրկին
ձեռք մեկնեց նրան:

Բայց նա չընդունեց:

— Ես սէր Աստուծոյ, աղաւում էր կարողեք, ձեռք
տուէք, որ իմ վիշտը այնքան դառն չը լինի, որ
իմ կրիստիանի կորստեան յիշատակի թախիծը
մնգնանայ:

— Այն օրը, երբ Ալզարը վերադարձած կը լինի
Ֆրանսիային, պատասխանեց ազնիւ հայրենասէր
կինը, այն օրը միայն եւ կարող եմ ձեր ձեռքը
սեղմել, այն օրը միայն, Ֆրանսիացիք կարող են
գերմանացոց հետ հաշտվել:

Կարողեք հեկեկալով ծուղի չորեք իր հարմա-
ցուի զաղաղի առջևը:

— Իմ չորս երեխայքս մեռան, խուլ և զոգոջուն
ձայնով շարունակեց տիկինը: Գերմանացիք սպա-
նեցին նրանց: Բայց բաւական չէր նրանց համար,
որ որդիներն խեղին, նրանք զոգացան և իմ
հայրենիքս, այն հողը, որտեղ թաղված են նախ-
նիքներս, որտեղ ես ծնվել եմ, որտեղ ես ապրել
եմ և որտեղ յոյս ունեի մեռնելու: Այժմ այն ես
չեմ կամենում, որ կրիստիան ամուսնանայ գեր-
մանացու հետ, այլ ես չեմ կամենում, որ նրա փո-
ղին հանգիստնայ պրուսական հողի վրա: Այո եր-
կորդ զաղաղը պարունակում է իմ խեղճ Ֆորանցի
մնացորդը. այս միւսը իմ ամուսնի ոսկորներից
եւս պիտի տանեմ ինձ հետ այս սուրբ մասունք-
ները:*)

Կարողեք հեկեկալով ծուղի չորեք իր հարմա-
ցուի զաղաղի առջևը:

— Իմ չորս երեխայքս մեռան, խուլ և զոգոջուն
ձայնով շարունակեց տիկինը: Գերմանացիք սպա-
նեցին նրանց: Բայց բաւական չէր նրանց համար,
որ որդիներն խեղին, նրանք զոգացան և իմ
հայրենիքս, այն հողը, որտեղ թաղված են նախ-
նիքներս, որտեղ ես ծնվել եմ, որտեղ ես ապրել
եմ և որտեղ յոյս ունեի մեռնելու: Այժմ այն ես
չեմ կամենում, որ կրիստիան ամուսնանայ գեր-
մանացու հետ, այլ ես չեմ կամենում, որ նրա փո-
ղին հանգիստնայ պրուսական հողի վրա: Այո եր-
կորդ զաղաղը պարունակում է իմ խեղճ Ֆորանցի
մնացորդը. այս միւսը իմ ամուսնի ոսկորներից
եւս պիտի տանեմ ինձ հետ այս սուրբ մասունք-
ները:*)

Կարողեք հեկեկալով ծուղի չորեք իր հարմա-
ցուի զաղաղի առջևը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿ ԲԱԹՈՒԹԻՒՆ

4 օգոստոսի

Նոր նուաճած երկրի համար աւելի անհրաժեշտ են բաներուն, փորձառու և բարեխիղճ պաշտօնականներ, որ կարողանան զգուշութեամբ և խոհեմութեամբ վարել պատերազմից յաղթված և մաշված ժողովրդի հետ, որին առիթ է իր երկնկամ թշնամին, իսկ այսօր ստիպված է հնազանդել նոր հոգեբանականներ թարգմանել հակառակ հարկադրված է լինում բարեկամանալ կամայ ակամայ իր թշնամի համարված զգալիորէ հետ օրական հացը հայրենիքէ համար:

Բայց եթէ պատմեմ, ընթերցողք, այս երկու տարվայ մէջ տեղին կառավարիչներին, պաշտօնականներին զորքանութիւններ, զուգեց զուգ ինքնիւր զայրանաւոր և կը տեսնէք, ինչպէս խղճմտանքով կատարել են տէրութիւնից յանձնած պաշտօնները: Եւ չեմ վատարանելու այս և այն պաշտօնատէրին, քաւ լիցի, ամենքն էլ զուգեց փորձառու և աշխատող մարդիկ են, եւ միայն կը պատմեմ լոկ փաստեր, իսկ ընթերցողը ինքը թող դատէ:

Սկսեմ նոյն իսկ Բաթումից:—Երբ այստեղ առաջին քաղաքացիներ նշանակվեցաւ և պոլիցիայի խառնաշփոթ պաշտօնատեղիք կարգի դրվեցան, քաղաքացիներ նախ խնդրեց ժողովրդին իր միջից ընտրել զեպուտատներ իրանց կանդիդատներով, ամեն ազգաբնակչութիւնից թուրք, հայ, հայ-ուկրաւորական, հայ-կաթօիկ և վրացի: Այս հինգ զեպուտատները պէտք է օգնէին քաղաքացիները քաղաքային եւ մուտքը բարեկարգելու և որ զիստաւորէր էր այն ժամանակը քաղաքի հողային խնդիրը պարզելու համար: Պ. քաղաքացիները եւ մուտքը բարեկարգելու իր ձեռքը գցեց զեպուտատներին անգամ առանց ցուցնելու մատենաները: Իսկ զեպուտատներին յանձնեց իրան հետ ժողովրդագրութիւն անելու և հողային կոմիտայի հետ հերթով ամեն օր պատուելու զթաղերները (հողային զօկումենտներ) քննելու համար: Ժողովրդագրութիւնը այս կերպով արաւ:—Փառնի մի ուստիքն յայտարարութիւններ կայցրեց փողոցի պատերին և բերանացի ինքն էլ ժողովրդին յայտնեց, որ ամենքը զան պոլիցիա, զեպուտատի գրել տան մատենանում իրենց ազգանունը միայն այն մարդիկ որոնք բուն բաթումցիք են կամ ուզում են Բաթումի քաղաքացի դառնալ: Ի հարկէ, ամենից առաջ շտապեցին բոլոր փախուստականները և բաղդադիները, որոնք ոչ մի քաղաքացի չէին, գրել տալ իրանց անունը և մականունը, իսկ բուն բաթումցիք ընտանիքի տէրերից շատերը կամ չէին իմացել, կամ չէին հասկացել և որ աւելին է չէին ցանկանում իրանց և ընտանիքի անունը զգուշօրէն մատենանում արձանագրել և այսպէս շատ ընտանիք արձանագրված չը լինելու պատճառաւ շատ նեղութիւններ էին քաշում անցաթուղթ առնելիս և մանաւանդ հողային զօկումենտները քննելու ժամանակ: Պ. քաղաքացիները պէտք է տեսնէ տուն պատուելով, մեծ ուղարկութեամբ գրել տար ամեն մի ընտանիքին, ամեն մի հողուն, ինչպէս ամենայն տեղ անում են, և ընտրել թաղական ծերեր, որոնք հեշտութեամբ կասէին ու բաթումցի լինելը և քանի մարդ լինելը մի ընտանիքում բաժան և անբաժան: Գեա ճիշտ ժողովրդագրութիւն չարած, զեա չիմացած թէ որքան արխազ ընտանիք կան Բաթում միացած, որոնց պէտք է բաժանէին, յետ տալ տային ծախած հողերը իրանց բնակութեան համար: Պ. քաղաքացիները սկսեց բաժանել հողերը: Այն արխազը, որ իր հողը ծախել է և փախել թուրքիս, նա լսելով այդ կարգադրութիւնը, որ միացող արխազի ծախած հողը կառավարութիւնը յետ է առնում գնողից և նորից արխազներին տալի, իսկայն իրան արձանագրել խնդրեց արխազացի ցուցակում և իր ծախած հողը կրկին յետ առնելով, ծախում էր մի

ուրիշի վրա, նոյնը նորից յետ է առնում և կրկին հողի տէր դառնում. յետոյ գալիս է նրա եղբայրը կամ հօր եղբայրը, իրան բաթումցի գրելով, նրան էլ տալիս են իր ցուց տուած մի ուրիշ հող և այսպէս մի և նոյն հողը քանի մի մարդոց վրա ծախելուց յետոյ նա վերջը կրկին հողի տէր դառնում, կամ թէ անունը և մականունը փոխում էր, որպէս ուրիշ մարդ: Իսկ այն խեղճ արխազցին որին ոչ ոք չէ հասկացրել թէ ինչ կարգադրութիւն է եղած, կամ խղճմտանքով մարդ է, նա մնում է առանց հողի, որովհետեւ կամ իրան հող գնողի հետ առանձին պայման է կազմում փող առնելով, կամ թէ չը գիտէ ինչ կերպով պահանջի, որովհետեւ քաղաքացիների կարգադրութիւնը այն կերպով էր, որ ինքն էլ չը գիտէր ում էր տալի, կամ որոնց պէտք էր տալ: Պատահում էր յաճախ այսպիսի բան: Հողային կոմիտան քաղաքային զեպուտատներին և քանի մի քաղաքացիներին հետ այդ արխազացի հողեր է բաժանում: Մէկին ցուցակի համեմատ կանչում են, նա ցուց է տալի իր հողը, որ և ստանում է յայտնի սահմաններով, զուգուց էր ինքն նրա կողքի զրացին և խնդրում է իր հողը եւ չափել, կոմիտան չէ կարողանում նրան ճանաչել, որովհետեւ նրա անունը ցուցակի մէջ չէ արձանագրած, կամ թէ նրա հողը արդէն տուել են մի ուրիշին, որին պէտք չէր տալ: Մի ուրիշ ծիծաղելի օրինակ: Արխազցուն կանչում են, որ իր հողը ցուց տալ և չափել իրան տան. նա ստանում է, թէ եւ ծախել է և նոյն րոպէին զեպուտատներին հայը դուռով դուրս է ընկնում զօկումենտները ցուց տալով, որ այդ հողը արդէն նրա սեփականութիւնն է. քաղաքացիները ծպտալով պատասխանում է, որ իրաւունք չունէին զնելու, թող իրան փողերը արխազացից յետ պահանջի դատով: Իսկ ծախողները պահանջում է արխազացից հողը, նա պատասխանում է թէ եւ ինչ միւղաւոր եմ, որ տալիս են ինձ, եւ էլ պէտք է առնեմ, իսկ փող տալու ժամանակ չունեմ, կարողութիւն չունեմ: Տրապիզոնցին դառնում է հայտարար դատարանին, արխազացից հողի համար իր տուած փողերը պահանջելու: Որովհետեւ այն ժամանակ (թուրքի ժամանակ) օրիկ փողը, լիբան փողաց տպաւորվել էր թուրքիայի այդպիսի հեռաւոր սահմաններում և միայն թուրքի օկայմաներն էին զործածվում, արաքիզոնցիք եւ վճարել են օկայման թուրքի փողերով այդ հողերի համար: Հայտարար դատարանը հարցնում է զանպատաւորին, օրիկայիս փող տալիս—պատասխանը թէ օկայմաներ: Հայտարար դատարանը վճռում է քանի հարիւրանոց կայմա ստացել է արխազցին, նոյնքան և յետ տայ հողի համար արաքիզոնցին: Արաքիզոնցիք արաքիզոնցից դուրս է գալի դատարանից զայրացումով: Կայման արդէն վաղուց կորցրել էր իր արժողութիւնը: Ռեբենմ միջի դատարանը չը հասկացաւ, որ եւ իմ հողի արժեքը կը պահանջեմ և ոչ կայմաններս, որ հէջ փարայ չընիր, առ ինչ օրէնք է: Այսպէս մի արաքիզոնցիք, որոնք մեծ յոյսերով եկել և հողեր էին գնել, այսօր դեռ ոչ հողի տէրեր են և փողերի. շատերը յուսահատված փախան Բաթումից:

Այս Ներքին կոչված արխազացի հողերի խնդիրը մեր պ. քաղաքացիները այնպէս խառնաշփոթեցին, որ մինչև այսօր աճա երկու տարի է զեա որոշ մի գործիւն չէ ստացել: Այժմ նոր նշանակեց պ. նահանգապետ յանձնաժողով յատուկ իրան մի պաշտօնեայ երիտասարդի իշխանութեան տակ, որ կարողանայ խղճմտանքով և առանց զրկողութեան բաժանել ամեն մի Արխազ ընտանիքին հաւասար: Սպասենք վերջը ինչպէս կը լինի: Արխազացի բաժանելուց յետոյ մնում են դեռ շատ ծանր խառնաշփոթ խնդիրներ այդ ճնշողիւնը հողերի վերաբերմամբ, որ դեռ շատ ոչ կը վերջանան և որոնց մասին յետոյ կը գրեմ:

Արսէն

ՆԱԽԱԿ ԴԱՄԱԹԻՒՆ

19 յուլիսի

Վերջապէս մեր Դամաթումն էլ հազիւ մարտի վերջին սաստիկ ձմեռան ցրտաբեր եղանակները անցան և գարնան արեգակը սկսեց ջերմացնել երկիրը: Վաղաքի չիլակայքը ծածկվեցան բազմատեսակ բանջարեղեններով և կանաչ խոտերով, աղքատ ժողովուրդը սկսեց փողը ինչ աղատ չունեառնել, որովհետեւ մէկ փողից կարողութիւն չը կար վաւերապատի կամ ածուխի, որոնք տեղին անտառների պակասութեան պատճառաւ միշտ թանգ են լինում և այս տարի ևս աւելի առատ պեղական զին էին ստացել—միւս կողմից, ուստի լիքի համար բուսել էին զանազան բանջարեղեններ, որոնցով շատ հոգեներ, նաև ամբողջ ընտա-

նիքներ կարողացան ողջ շարաթներով կերակրվելով: Կարճացան իրանց զոյուրթները: *)

Այնչաւ ձմեռան սաստիկութիւնը և կերակուրի պակասութիւնը կոտորել էին համարեա ամբողջ գաւառի անասուններին, և այս պատճառաւ այս տարի մեր քաղաքում միւր, պանիրը և խզը սովորականից շատ թանգ են: Միւր առաջնորդը Փոռնոր 3 կոպէկ էր, իսկ այժմ 8 կոպէկ է. խզը 15 կոպէկ էր, այժմ 35 կոպէկ է, պանիրը 2 կոպէկ էր, այժմ 20 կոպէկ է, նա էլ չէ ճարվում: Ինչպէս ձմեռը սաստիկ ձիւնաբեր էր, այսպէս էլ տեղին գարունը անձրևաբեր եղաւ, և այնքան սաստիկ հեղեղներ եղան, որ շատ տեղեր արտեր ու դաշտեր էլ քվեցան: Այս անձրևն ևս ունեցաւ իր օգտաւէտ հետեանքը, որովհետեւ երկրի ամեն մի քարն անգամ կանաչեցաւ. անցեալ տարվայ հունձի տեղերը, որ առանց վարելու մնացած էին, նորայն ևս ծածկվեցան առատ արտերով, ցանած տեղերն էլ այնքան առատ էին, որ ինչպէս պատմում են, մի հասկից 1/4 ֆունտ ցորեն ստացվում է: Ժողովուրդը անչափ ուրախ էր և անհամբեր աչքով պատում էր հունձին, իսկ հացի թանգութիւնը քաղաքում շարունակվում էր: Եկաւ մայիսի 15-ն և զարկները սկսեցին հնձել: Վաղաքիս ժողովրդեան աղքատ և գործաւոր մասը և զիւղաղբ թափվեցան կուր չեալի տիները, որ տեղ հունձը աւելի շուտ էր սկսված: Այժմ Դամաթու գաւառի ամենայն կողմ հունձը ընկած է, բայց հացի թանգութիւնը, թէ եւ ոչ այնքան զգալի, ինչքան առաջնորդը, դարձեալ շարունակվում է. որովհետեւ մէկ կողմից՝ վերջին ամիսներում երաշտութեան պատճառաւ ջրաղացներում ջուր չը կայ, որ ալիւր աղան, բերին քաղաքը, միւս կողմից, ամենայն մարդ հունձով դարձված լինելու համար քաղաքը ձիւն կարողանում ալիւր բերել: Այս քանի օրերս միայն ալիւրի պուրը 2 ի. 80 կոպէկից իջաւ 1 ի. 60 կոպէկի:

Յուսով եմ, որ այսպէս չի մնալ ալիւր՝ էլի կէժանանայ, բայց սրտեք մեր ժողովուրդը ինչ հող է տանելու ապագայի համար. դարձեալ թողնելու է, որ իր գաւառի ցորենը անցեալ տարվայ պէս դուրս հանվի ուրիշ երկրի և իրանք մնան սոված, թէ դոնէ խրախուժած կը լինի անցեալ տարվայ օրինակից: Թէպէտ տեղի ամեն մի փողը ի շատե կարողութիւն ունեցող մարդ իր ամբողջ տարւայ պաշարը սկզբից հողում է, կան և անպիսի աղաներ, որ ամբարում են ցորենը իրանց շահաւէտ նպատակների համար, բայց դա չէ նշանակում, թէ ամբողջ բնակիչների համար է: Ժողովուրդեան աղքատ մասը դարձեալ մնում է անպաշար և տարվայ վերջին կէսը ստիպված է լինում առնելու հացով ապրելու: Այն ժամանակ, ինչպէս կասեն, կուտն ու կուտիս դարձան տղանց զինքն և կուտիս օրով, որովհետեւ ինքն էլ անպիսի պակաս նորանից, որը կարելի էր առնել նոյն փողով աշուրին, թող յիշեն այն աղաները, որ ժողովրդեան աղքատ և արհեստաւոր մասը, որը օրական եկամուտով է ապրում, իրանց բարեկամներ, ազգականներ և զրաջներ են, որոց բացառել անկարելի է լինում և իրանք վերջիններս նեղութեան միջոցին տալիս են սորանց իրանց պաշարի եթէ ոչ կէսը, գոնէ քառօրե մասը ապամայ: Ուրեմն թող չիշեն ամբար ալիւրի, ածուխի և փայտի և ամբարեն այս կարեւոր կենքի պիտոյքները տարվայ առատ միջոցին, որ խեղճերը այսքան նեղութեան չը քաշեն ինչպէս անցեալ տարին և քաղցածութիւնից ու ցրտից մեռնող չը լինի անցեալ տարվայ պէս: Բայց մեր ժողովուրդը շատ անտարբեր է զէպի ընդհանուրի շահերը, մանաւանդ մեր հայ լուսաւորչականները: Սորանց համար ազգ կամ ազգութիւն և կամ ընդհանրութիւն չը կան: Սորանց հայեացքները սահմանափակվում են նեղ ընտանեկան շահերով: Սորանց ինչ փողն է, թէ զրաջին, ազգականը մեռնում են սովից, միայն իրանց փողը կուտ լինի, հագուստը նոր, տունն էլ տաք:

Հայ-լուսաւորչական

ՆԱԽԱԿ ԽԱՐԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, օգոստոսի 11-ին

Լսեցիք, իմացեք, կարգադրեք, զարմանալի մի լուր: Բոլորի մէջ, որոնց տեղական թուրք ժողովուրդը զորք էր ածում սովի ժամանակ, ըստ մեծի մասին, ուղարկութեան արժանի է տեղական թուրք բարբառով և մա լի կ սոված բոլոր, որը ԽՈՅԼԵՐՈՒՆԻԷՄ անունով բոլոր մի տեսակն է և հայերէն կանոն գա թ ի ռ ու կ կամ ի ռ ժ ի ռ կ: Այս բոլոր համար ամբողջ ընտանիքներ ողջ օրը պարտում էին զաշտեր և երեկոցան չափակութիւնով դառնում տուն: Ուսումն էլ թէ հում (сырой) թէ եփած և թէ տապակած իւղով:

գիւտ, հիանալի մի հնարագիտութիւն. այս գիւտը ձվ է արել, մի ամուրի վարդապետ, այսինքն կնիկ չունեցող մի երեկոցական. (յայտնի բան է որ եթէ քահանայ լինէր, երեկոցին պիտի ունենար և հետեալար այս գիւտը չի պիտի յայտնէր):—Այս վարդապետը մի բան է գտել և հրապարակել է Եփորձ ամապրի մէջ. զեա իմաստուն Եւրոպան լսած չէ. եթէ լսելու լինի, վարդապետին բանը բուսած է, վառն զի գիտնականաց աղագիտանելն անձրեկ նման դափնեայ պսակներ պիտի տեղան գլխին՝ մարդկային բնկերութեան համար ըրած այս մեծ ծառայութեանը փոխարէն:—Այժմ գիտնիք գանը:—Ամուսնութիւնը միշտ և հաւանապաղ և ի վաղուց մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալի կերպով բացատրելու համար, մի տղայ մարդու անպատճառ:—Այս ամբողջ մի արու և մի է գի մէջ տեղը կը պատահի եղբր, սերունդ մը աճեցնելու համար մի տղայ մարդ և մի կնիկ մարդ հարկաւոր է եղբր, առանց արական և իջական սեռերու աշխարհիս վրա մի բան դուրս չի գար եղբր, կամ աւելի պարզօրէն և հասկանալ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իշխան ՊԱՏՄԱՆ ԱՐԺՈՒՄԵԱՆ ԲԵԼ-
ՐՈՒԹԵԱՆ արտի ցուով յայտնելով իր
ամուսին ԻՇԽԱՆՈՒԼԻ ԷՓԷՄԻԱ ԳԱՌ-
ԹԵԱՆ ԲԵԼՐՈՒԹԵԱՆԻ մահվան մասին,
խնդրում է ազգականներին և ծա-
նոթներին շնորհ բերել չորեքշաբթի
օրը, 13-ին օգոստոսի, առաւօտեան
ժամը 10-ին ԽՈՋԻ-ՎԱՆՔԻ ԵԿԵՂԵ-
ցին, Հաւարարի գերեզմանոցում, յու-
րապատիւթեան հանդիսին:

1—1

ՆԵՐՍԻՍ ՄԵԼԻՔԵՆԻ

ՄԱՍՆԱՌՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

Թիֆլիս-Կուկիայում Լէ. քսե-
յակի փողոցի վերայ Ռոստոմ
Մանգինեանի տանն:

Օգոստոսի 20-ին կը սկսուին
նորեկների քննութիւնները և ըն-
դունելութիւն. ուսումնարանն ըն-
դունելու է գիշերօթիկ և կիսա-
թոշակ աշակերտներ:

3—6 (2)

Այս օգոստոսի 20-ից Օրբէլ Օրբէլեանցի
և Կարապետ Բէլլախանցի մասնաւոր ու-
սումնարանում կը սկսուին նորեկ աշակերտ-
ների ընդունելութիւն: Ուսումնարանը պահ-
պանում է գիշերօթիկ և ընդունում կիսա-
թոշակ աշակերտներ, պատրաստելով նրանց
Տիֆլիսու բոլոր միջնակարգ դպրոցների առա-
ջին և երկրորդ դաստանց համար:

1—6

Մախում են ԳՐԱՍԵՂԱՆ, ՀԱՅԻ ՍԵՂԱՆ և
ԱՌՈՒՆԵՐ: Նիստավորակայա փողոց № 46
Թիֆլիսում:

5—5

Շուտով լոյս կը տեսնէ ԳԱՇՆԱՄՈՒԹԻ ՀԱՄԱՐ
ՁԱՅՆԱԳՐԱՅ Ժողովրդական գործածական եր-
գերի

Ներկորդ տեսակի գիրք լինելու է մի

Ձայնագրութիւն և հրատարակութիւն
Յովհաննէս Սուգանաճանցի, և կը պա-
րունակէ իւր մէջ վեց երգեր:

- 1) «Արեւի ընկեր մեռնում եմ»
- 2) «Անապիշ անձայն»
- 3) «Բաժաններ առնուք, եղբարք»
- 4) «Մեր հայրենիք, թշուառ անտէր»
- 5) «Հայոց աղջիկներ» և
- 6) «Հայրենիք Սրբազան»

Ներկորդ տեսակի գիրք լինելու է մի
բուրլի. ցանկացողները տանալ դաշնամուրի
համար ձայնաշարձ երգերի առաջին տետ-
րակը, որ պարունակում է իւր մէջ չորս
երգեր: 1) «Անի քաղաք», 2) «Բնձ համար»,
3) «Յուրաք լիչեց» և 4) «Մի՞թե՞ս նախ»
պէտք է ուղարկեն մի բուրլի. տասից աւելի
գնողներին 20 % զիջումն է լինում:

Նայն հեղինակի մօտ վաճառվում է նոր
ԵՐԳԱՐԱՆ ՖԵԼՏԳՈՒՆԻ, որի մէջ պարունակ-
վում են 50 հատ ընտիր նոր հրատարակ-
ված երգեր: Գիրք 30 կոպէկ: Ցանկացողները
ստանալու և ձայնագրած երգերը, և՛ ֆելտ-
առնի նոր երգարանը, պէտք է ուղարկեն
մէկ բուրլի և 30 կոպէկ. հետեւեալ հասցեով:
Въ Тифлисъ Ивану Артемьевичу Сузама-
джанцъ На Петхайнской ул. собствен-
ный домъ № 13.

Գայանեան և Ներսիսեան դպրոցների ուսու-
ցիչ պ. Վարձիւխան իւր զերգատան մէջ
ընդունում է միայն ՁԱՐՄ գիրքի օթիկ աշակեր-
տու հիմեր: Գիրքի ուղղակի «Մշակի» խմբա-
գրութեանը:

2—5

ՁԱՆՁՈՒՎԱԶՈՎԻ ՄԵՇ ՄԱՂԱՋԻՆՈՒՄ շա-
րունակվում է վերջնական վաճառումն ամեն
օր ժամը 9-ից առաւօտեան մինչև 12 կէ-
սօրի, թէ բակում և թէ մաղաղիւմ:

2—4

ԱՆԴՐԿՈՎ ԿԱՍԵԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
Առաջիկայ 1880/81 ուսումնական տարին, ցան-
կացողների համար Սեմինարիա (վարժապե-
տական դպրոցը) մտնելու, կան 4 վականա-
ներ պատրաստական դաստան և 6 վական-
սիաներ առաջին դաստան մէջ: Խնդիրները
ընդունելութեան մասին տրվում են մինչև 15
օգոստոսի: Մրցողական հարցաքննութիւնները
կը լինեն 20 օգոստոսից մինչև նոյն ամսի 25:

3—3 (1)

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

ՀԻՒԱՆԻՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱ-

ԻՑԵԱՆ 9-18 ՄԻՆՁԵՒ 1 ԺԱՄԱՐ:

Ներկուշաբթի. Գալօնսկի կանանց
հիւանդ. Գորակի վիչ ներքին հ. Բուր-
նեանց կանանց և երեխաների հ. Բիււ-
րեանց խրոտրգիական և աչքերի հ. Ծա-
նաժօրօսկի վերական և կաշու հ. Բա-
բայեան ջղային և հոգեկան հ.:

Ներքշաբթի. Մինչև վիչ խրոտր-
գիական հ. Վգորօվ վերական և բողա-
ղի հ. Բէյլի աչքի հ. Բախուտով
մանկաբարձական, կանանց և երեխաների հ.
Կրասնօզլեադօֆ Լիսիցեյի վ. և մի-
շիշկի ներքին հ.:

Չորեքշաբթի. Լիսիցեյի վ. Բուր-
գօվսկի ներքին հ. Ծաժօրօսկի
կանական և կաշու հ. Աստուածատու-
րով կանանց հիւանդութիւնների:

Հինգշաբթի. Վգորօվ վերական և
բողաղի հ. Բուրնեանց կանանց և երե-
խաների հ. Լիսիցեյի վ. և Վերսիշկի
ներքին հ. Բիււրեանց սիֆիլիսի և
սեռական օրգանների հ.:

Ուրբաթ. Գալօնսկի կանանց հ. Մինչև
վիչ խրոտրգիական հ. Կրասնօզլեադօֆ
և Լիսիցեյի ներքին հ. Բախուտով մանկաբարձական,
կանանց և երեխաների հ. Ծաժօրօսկի և Աստ-
վածատուրով վերական և կաշու հ. Բա-
բայեան ջղային և ներքին հ.:

Շաբաթ Լիսիցեյի վ. և Վերսիշկի
ներքին հ. Բաբօվ կործքի հ. Ծանկօ-
վսկի վերական և կաշու հ.:

Բացի այդ բժիշկ Վգորօվ բժշկանոցի
մէջ ընդունում է անվարձ աղքատ հիւանդ-
ներին ամենայն օր երեկոյեան 4—6 ժամը:

Բժիշկ Բաբայեան չորեքշաբթի օրերը առաւ-
օտեան 9-ից մինչև 11 ժամը ընդու-
նում է իր տանը բժշկանոցի հիւանդներին
էլէկտրական բժշկութեան և ներքին հ.
համար: Բնակարանը գտնվում է Սերգիեյե-
կայա փողոցի վրա, Բայանդուրովի տանը:

Առաւօտային 9 օրէկս աղքատ հիւան-
դներին բժշկանոցի տոմսով ընդունում է
ամենայն օր, ամենայն ժամանակ:

Բացի կիրակի օրերից ամենայն օր առա-
ւօտեան 9—11 ժամը բժշկանոցում լինում է
մանկաբարձ կին հիւանդ կանանց ընդունելու
համար:

Բժշկանոցի գիրկաօր Լիսիցեյի:

ՄԱՍՆԱՌՐ ՏԱԿԻՑ ԳՈՐԻՍ ԵՎԱՐ ԶՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆԻ
Մամուլի տակից դուրս եկաւ հրատարակութեամբ (2.
ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ) Կովկասեան Գրախաճառանոցի և ծախ-
վում է բացառապէս նոյն տեղը:
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՇԽԵՐՀԵՐՈՒԹԵԱՆ Ժեռ-
նարկներ աշխատասիրութեամբ Ն. ՍԻՄԵՆՆԵՆՑԻ:
Ե. ՏՏԻՆ Նախագիտելիք (իբրև հայրենագիտութեան դա-
սերի օրինակ տրուած է Թիֆլիզի հայրենագիտութիւնը),
հինգ պատկերներով, գինն է 35 կոպ.
Բ. ՏՏԻՆ մասն ուսումնական և բնական երեսուն և մէկ
պատկերներով, գինն է 60 կոպ.
գումարով առնողներին գիշումն կը լինի: Մամուլի տակ
է Գ. ՏՏԻՆ մասը բաղաբական:
19—20

Լէ. քսանդրապօլու երկսեռ դպրոցաց բարձր դասա-
տանց համար հարկաւոր է եկող ուսումնական տարուան
համար ուսաց լեզուի մի ուսուցիչ, որ աւարտած լինի
որ և է բարձրագոյն դպրոցում, շաբաթական 24 դասով:
Ցանկացողները իրանց պայմանները կարող են յայտնել
երկսեռ դպրոցների Հոգաբարձութեանց:
Հոգաբարձուք { Սարգիս Միրզայեանց.
Լսատուր Իսահակեանց.

«ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» պատկերազարդ հանդիսի ներկայ
ամի երկրորդ տետրը հրատարակուեցաւ և ուղարկուեցաւ պատուէրի
բաժանորդաց: Այս տետրիս մէջ տպագրուեցան տասն ազգային
պատկեր, յորոց ութն՝ նկարուած և փորագրուած են յատուկ մեր
հանդիսի համար: Ազգային պատկերաց ցուցակն այս է. Օրմանեան
փարդապետ, Այվազեան արք եպիսկոպոս, Միքայէլ Միանսարեանց,
Կուրար-Փաշա, Կարին քաղաք. Պետրբուրգայ Հայոց եկեղեցին,
Սրճարան Հայոց Ի Կարին, Սովեալ Հայ ընտանիք Ի Վան, Վան
քաղաք, Կազմ Հայերէն աւետարանին, նուիրելոյ Կորին Կայսերա-
կան Մեծութեան Ի Կաթողիկոսէն ամենայն Հայոց:
Ներկայ ամի բաժանորդութիւնն վերջացած լինելով ցանկացողքն
ստանալ կամ գնել «Փարոս Հայաստանի» հանդէսն վճարում են
այսուհետեւ իւրաքանչիւր տետրի համար 1 ռ. 50 Կ.:
Տիֆլիսում ստանալ կարելի է պ. Օ. Գրիգորեանցի և Կենդ-
րոնական գրախաճառանոցներում:
Հրատարակիչ Չարսայր Մ. Մսերեանց:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՂ
ԵՒ
ՏԱՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ
Օգոստոսի 20-ից կը սկսուի քննու-
թիւնները և նորեկների ընդունելու-
թիւնը տղայոց և օրիորդաց 4—15
տարեկան հասակը:
ՏԱՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ ԲԱ-
ՑՈՒՆԵԼՈՒ Ե ՊԱՆՍԵՂՈՒՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ԳԻՇԵՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԻՍԵԼՈՒՆԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԿԵՐՏԵՐ:
Բ. Միլիանեանց

ԹԻՖԼԻՍԻ ՊՐՕԳՆՈՒՄՆԱԶԻԱ ՎԵՐՁԱՑՐԱՆ
Հայոց ծխական և մանուկ ուսումնարանն
ում 8 ՏԱՐԻ դասախօսութիւն արած մի
ԵՐԵՄԻԱՍԻ ներկայ սեպտեմբերի 1-ից ցան-
կանում է ՈՒՍՈՒՑՈՒ ՊԱՇՏՈՆ տանալ բա-
թենից, ինչպէս Թիֆլիսում, նոյնպէս և դա-
ւառներում: Տեղեկանալ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ կամ
ԼԵՆԻՆԻՅԱՆԵՐԻ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՆԵՐՈՒՄ:
10—22

ՄԻՆԱՍ ԳԻՒԼԱՏԵԱՆ, որ կանտորայ ունի
ԹԱՐԻՉ քաղաքում, ընդունում է ամեն տեսակ
ԱՌՈՒՄՆԱԿԱՆ ՑԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՕ-
միսի օնով կատարելու անպայաջ ամե-
նայն ճշտութեամբ, և դիմում է պ. պ. վա-
ճառականներին, առաջարկելով իր ծառայու-
թիւնը:
5—5